

MOLDOVA PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ	8
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	11
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER.....	14
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	17

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Romanya ile Ukrayna arasında bulunan Moldova, yakın komŐuları ve en önemli ticaret ortaklarıyla serbest ticareti aktif olarak sürdürmektedir. Moldova'nın ekonomi ve ticaret politikaları, büyük ölçüde Avrupa Birliği'ne (AB) entegrasyon hedefleri çerçevesinde oluşturulmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılan ilk BDT ülkeleri arasında yer alan ve 2001 yılından beri (DTÖ) üyesi olan Moldova'nın tarife politikası, DTÖ tarafından oluşturulan ticaret rejimi ve normlarına dayanmaktadır. Moldova, tüm ticaret ortaklarına en çok kayrılan ülke (MNF-Most Favoured Nation) muamelesini uygulamaktadır.

43 ülke ile serbest veya tercihli ticaret rejiminden faydalanan Moldova, Bağımsız Devletler Topluluğu (Belarus, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya, Tacikistan) Serbest Ticaret Anlaşması'na taraf ve aynı zaman Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Kosova'nın da katıldığı CEFTA (Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması), ayrıca Gürcistan, Ukrayna ve Azerbaycan ile birlikte kurduğu Demokrasi ve Ekonomik Kalkınma Örgütü – GUAM üyesidir.

AB ile Moldova arasında 2014 yılında imzalanan Ortaklık Anlaşması ve söz konusu anlaşma kapsamında yer alan Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması (DKSTA), 1 Eylül 2014 tarihinden itibaren AB tarafından geçici olarak yürürlüğe alınmış ve 1 Temmuz 2016 tarihinden itibaren tam anlamıyla yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Türkiye ile Moldova arasında 11 Eylül 2014 tarihinde imzalan Serbest Ticaret Anlaşması (STA) 1 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bununla birlikte, Moldova, Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülyasyon Sistemi (PAAMK)'ne taraf olduğu için, PAAMK'a taraf olan diğer devletler ile ticaretinde, aralarında STA olması şartıyla, çapraz menşe kümülyasyonu uygulanmaktadır. Moldova'nın durumunda çapraz menşe kümülyasyonu sadece AB ve Türkiye ile yapılan ticarete uygulanabilmektedir.

Gümrük Vergileri

Moldova'da gümrükleme işlemleri 1149/2000 sayılı Gümrük Kanunu, 1380/1997 sayılı Gümrük Tarife Kanunu ve 974/2016 sayılı Hükümet Kararı ile onaylanan EŐyanın Gümrük Kıymetinin Beyan Usulüne Dair Yönetmelik; gümrük vergileri ise 172/2014 sayılı Moldova Cumhuriyeti'nin Kombine EŐya Nomenklatürü ile düzenlenmektedir.

Moldova Cumhuriyeti'nde ithalatta %0 ile %25 arasında değişen gümrük vergisi oranları uygulanmakla birlikte ortalama gümrük vergisi oranı %4,2 civarındadır. Harmonize (HS) sistem kodları ile tanımlanmış ürünlerin %50'den fazlasında gümrük vergisi oranı sıfır olarak uygulanırken, sanayi ürünlerinde ortalama gümrük vergisi oranı %3,2, tarım ürünlerinde ise ortalama %11,2 olarak uygulanmaktadır. Diğer taraftan Moldova Cumhuriyeti ile arasında serbest ticaret anlaşması olan ülkelere (AB, BDT, CEFTA, GUAM, Türkiye) gelen ürünlere menşe belgesi ile beraber olmak kaydıyla gümrük vergisi uygulanmamaktadır.

Ayrıca, ithalat aşamasında katma değer vergisi ile genel olarak %0,4 oranında gümrükleme işlemleri harcının ödenmesi gerekmektedir.

Türkiye ile Moldova arasında 1 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'na (STA) istinaden; Türkiye tarafından Moldova menşeli sanayi ürünleri için uygulanan gümrük vergileri STA'nın yürürlüğe girdiği gün; Moldova tarafından ise, sanayi ürünlerinin %97'sinde gümrük vergileri yürürlük tarihinde, geriye kalan ürünlerde ise Anlaşmanın yürürlüğe girişini takip eden 3 ve 5 yıllık indirim takvimleri dâhilinde kaldırılmıştır. Ayrıca Moldova, Türkiye menşeli tarım ürünlerinin tarife satırı itibarıyla 205 adet tarım ürünüde (başta alabalık, orkinos, incir, portakal, greyfurt, kayısı, saf zeytinyağı, bitkisel katı ve sıvı yağlar, çiklet, zeytin, maya, tütün olmak üzere) gümrük vergilerini kota kapsamında veya sınırsız olarak sıfırlamış; Türkiye ise birçok üründe gümrük vergisini sıfırlamış veya gümrük vergisi indirimi yapmıştır.

Moldova'ya ithalat sırasında, ürünün GTİP ve menşesine göre uygulanan gümrük vergi oranlarına www.trade.gov.md Moldova Cumhuriyeti Ticari Bilgiler Portalı'ndan ulaşılması mümkün bulunmaktadır.

İç Vergiler ve Oranları

Moldova vergi sistemine göre iç vergi ve ücretler, "ulusal" ile "yerel" olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Moldova Vergi Kanunu'nda, ulusal vergiler ve yerel vergiler olarak sınıflandırılan, gelir üzerinden alınan (bireysel ve kurumlar) vergiler, katma değer vergisi (KDV), özel tüketim vergisi (ÖTV), emlak (taşınmaz) vergisi, varlık vergisi, yerel vergiler, doğal kaynak vergileri, yol kullanım vergisi, diğer vergi rejimleri ve vergi idaresi düzenlenmektedir.

Devlet bütçesine aktarılan ulusal düzeyde alınan vergi ve ücretler	İlgili mahalli idarenin bütçesine aktarılan mahalli düzeyde alınan vergi ve ücretler
<ul style="list-style-type: none">• Gelir vergisi,• Katma Değer Vergisi (KDV),• Özel Tüketim Vergileri (ÖTV),• Kurumlar Vergisi,• Gümrük Vergisi,• Yol Kullanım Vergisi,	<ul style="list-style-type: none">• Emlak (taşınmaz) vergisi,• Doğal kaynak vergisi,• Bölgesel Kalkınma Vergisi• Mahalli İhale ve Şans Oyunları Vergisi,• Dış Reklam Vergisi,• Yerel Sembol Kullanım Vergisi,• Dükkan veya Sosyal Hizmet Birimi Vergisi,• Market Vergisi,• Otel Vergisi,• Ulaşım Hizmetleri Vergisi,• Otopark Vergisi,• Köpek Vergisi,• Taşıt Vergisi,• Çevre Temizlik Vergisi,• Reklam Yapı ve Konstrüksiyon Vergisi

- 1. Gelir üzerinden alınan vergiler (bireysel gelir vergisi ve kurumlar vergisi):**
 - ✓ %12 bireysel gelir vergisi - bireyler, adi şirket sahipleri, adalet veya sağlık alanında bağımsız çalışanlar;
 - ✓ %12 kurumlar vergisi - tüzel kişiler;
 - ✓ %7 kurumlar vergisi - adi tarım işletmeleri (çiftçiler)
 - ✓ %4 kurumlar vergisi – belirli KOBİ'ler
- 2. Katma Değer Vergisi (KDV):**
 - ✓ %20 standart olarak uygulanan KDV oranı;
 - ✓ %12 yemek/içecek ve konaklama hizmetleri (HoReCa);
 - ✓ %8 ekmek ve bazı unlu mamuller, süt ve süt ürünleri, ilaçlar, doğal gaz, biyoyakıt, merkezi ısıtma ve sıcak su tedarik hizmetleri, damızlık hayvanlar ve tohumluk bitkiler, şeker pancarı vs.
 - ✓ %0 bebek mamaları-gıdaları, çocuklar için ürünler, sağlık hizmetleri, posta hizmetleri, finansal hizmetler, kitaplar ve dergilerin de arasında bulunduğu bazı ürünler ve hizmetler KDV'den muaf tutulurken, uluslararası taşımacılık, elektrik, su, diplomatik misyonlara ait ürünler, teknik yardım projelerinde kullanılan ürünler vs.
- 3. Özel Tüketim Vergisi (ÖTV):** Taşıtlar, alkollü içkiler, tütün mamulleri, mineral yağlar ve petrol ürünleri de dahil olmak üzere, bazı ürünler için özel tüketim vergisi uygulanmaktadır.
- 4. Emlak (Taşınmaz vergisi):** Kişinin sahip olduğu arsa ya da bina üzerinden alınan vergiler.
- 5. Varlık Vergisi:** Şahsi oturma amacıyla kullanılan, 120 metrekare üzeri ve 1,5 milyon MDL üstünde değeri olan konutlar için yılda bir defa olmak üzere evin tapu değerinin %0,8'i oranında uygulanan vergidir.
- 6. Doğal Kaynak Vergisi:** su kullanımı ve yeraltı maden kaynaklarının kullanımı üzerinden alınan vergiler.
- 7. Yol Kullanım Ücreti:** Moldova'da tescilli araçlar, Moldova üzerinden transit olarak geçen veya ülkede belirli bir süre kalan araçlar (vignette), belirlenen ağırlık ve boyut limitleri aşan araçlar üzerinden alınmaktadır. Vergi Kanunu'nun 337. -343. maddeleri ile düzenlenmektedir.
- 8. Sosyal Sigorta ve Zorunlu Sağlık Sigortası:** Sosyal sigorta, sözleşme ücretinin %24'üne tekabül eden tutarda işveren tarafından ödenmektedir. Zorunlu sağlık sigorta primleri, sözleşme ücretinin %9,0'una tekabül eden tutarda personel ücretinden kesinti olarak uygulanmaktadır.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Moldova'da metroloji, standardizasyon, test ve kalite kuralları, üreticilerin belirlenen standartlara uymaya mecbur olduğu Sovyet döneminden miras kalmıştır. Ancak, ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçişi, ayrıca 2001 yılında DTÖ'ye katılımı, eski sistemin gözden geçirilmesini ve standartların sanayi tarafından başlatılıp piyasa tarafından yönlendirildiği bir

felsefeye yönelmesini tetiklemiştir. Bu bağlamda, Moldova'nın DTÖ taahhütlerine ve Avrupa entegrasyon hedefine uygun olarak yeni düzenlemeler kabul edilmiştir. Moldova, özellikle AB ile Ortaklık Anlaşması/DKSTA'nı imzaladıktan sonra, kalite değerlendirme sistemini Avrupa standartlarına uyumlaştırmak amacıyla çalışmalarını artırmıştır.

Akreditasyon, sertifikasyon ve piyasa gözetimi alanındaki görevler ayrıştırılmıştır. Tüm ulusal standartlar 2007'den itibaren gönüllük esasına dayandırılmıştır. Moldova, başta AB kuralları ve düzenlemelerini benimseyerek, yeni teknik düzenlemeleri kabul etmektedir.

Moldova'da standartlar alanında yetkili kurum Moldova Standardizasyon Enstitüsü (ISM)'dir. Söz konusu Enstitü standartları kabul etmekte ve standartlarla ilgili ulusal belge bankasını idare etmektedir. İlk başta Sovyet GOST (Sovyet Birliği'nde uygulanan devlet standartları sistemi) standartlarını kabul eden Moldova, özellikle Ortaklık Anlaşması/DKSTA'na taraf olduktan sonra AB standartlarını benimsemeye başlamıştır. Bugün itibarıyla 23.500 Avrupa standardının (CEN/CENELEC) 10.200'ü (%43'ü) Moldova standardı (SM) olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, mevcut 27.700 standardın yaklaşık %60'ı hala GOST sisteminden benimsenen standartları teşkil etmektedir.

Moldova, Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı (ISO) ve Uluslararası Yasal Metroloji Teşkilatı'nın (OIML) muhabir üyesi; Uluslararası Elektroteknik Komisyonu (IEC), Avrupa Elektroteknik Standardizasyon Komitesi (CENELEC), Avrupa Akreditasyon Birliği (EA) ve Savaş Sözleşmesi'nin (Metre Konvansiyonu) ortak üyesi; Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) ve Uluslararası Laboratuvar Akreditasyon İşbirliği'nin (ILAC) bağlı üyesi; Avrasya Ulusal Metroloji Enstitüleri İşbirliği (COOMET) tam üyesi ve Avrupa Telekomünikasyon Standartlar Komitesi'nde (ETSI) gözlemci statüsündedir.

Ayrıca Moldova, Kodeks Komisyonu (Codex Alimentarius Commission), Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (OIE), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi'nin (IPPC) ve Avrupa ile Akdeniz Bitki Koruma Örgütü (EPPO) üyesidir.

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Standardizasyon, metroloji, akreditasyon ve uygunluk değerlendirmesi alanında politika geliştirilmesinde yetkili olan Ekonomi Bakanlığı, ayrıca Moldova Standardizasyon Enstitüsü (ISM), Ulusal Metroloji Enstitüsü (INM), Ulusal Akreditasyon Merkezi (MOLDAC) ve Tüketici Koruma ve Piyasa Gözetim Ajansı'nın (APCSP) denetiminden sorumludur.

Moldova'nın uygunluk değerlendirme sonuçlarının karşılıklı tanınmasına ilişkin anlaşmaların olduğu ülkeler menşeli ürünler, tanıma prosedürüne istinaden ülkeye serbest getirilebilmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Moldova Tüketici Koruma Kanunu uyarınca, Moldova'ya ithal edilen ve ülkede üretilen ürünlerin satışı, etiketlerinde resmi dilde (Rumence) tam, güvenilir ve doğru bilgi olmadan mümkün bulunmamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu hüküm, Rumence etiketli olmayan ürünlerin ithalatının tamamen yasak olduğu anlamına gelmemektedir. İthalatçılar, ithal

edilecek malları gümrük antrepolarına çekip, mevzuata uygun olarak etiketleme işlemlerini tamamladıktan sonra eşyaların gümrükleme işlemlerini tamamlayabilmektedir.

Moldova mevzuatı uyarınca, etiket üzerinde; ürünün adı, imalatçının (veya ithalatçı) unvanı ve markası, firmanın adresi, ürünün ağırlığı veya hacmi, genel niteliksel özellikler, içeriği, katkı maddeleri, menşe ülke bilgisi, kullanım süresi, üretim tarihi, garanti süresi, tehlike ikazları vs. tanıtım bilgilerinin, ayrıca kullanım, saklama ve muhafaza ile bilgilerin bulunması gerekmektedir. Diğer taraftan, alkollü içki ve tütün mamullerinin satılabilmesi için ayrıca bandrol bulunması zorunludur.

Dayanıklı eşyalar için ayrıca garanti belgesi, teknik özelliklerini de içeren kullanım kılavuzların olması gerekmektedir.

Gıda ürünlerinin etiketlenmesi ayrı bir kanunla düzenlenmiştir. Yukarıda belirtilen bilgilerin yanı sıra gıda ürünleri etiketlerinde, ürünün içeriğindeki maddelere ilişkin de bilginin bulunması gerekmektedir. Üstelik etiketlerde aşırı duyarlılığına neden olabilecek madde ve içeriklere (glüten, kabuklu deniz hayvanları, yumurta, soya, süt ürünleri vb.) ve miktarlarına ilişkin bilginin bulunması zorunludur.

Moldova mevzuatında, gıda ürününün türüne, içeriklere ve üretim teknolojilerine göre değişiklik gösteren farklı etiketleme kuralları söz konusu olup, bazı kurallar teknik düzenlemeler ile düzenlenmiştir.

Ayrıca, Moldova'nın Avrupa Birliği ile imzaladığı Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması çerçevesinde, ambalajlama etiketleme paketleme ile ilgili uygulamalar Avrupa Birliği mevzuatına uygun olarak gerçekleştirilmektedir.

Teknik Engeller

Moldova tarafından dış ticarete uygulanmakta olan teknik engeller hakkında bilgiye, Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluğunda olan www.teknikengel.gov.tr internet sitesinden erişilebilmektedir.

Ticarette Teknik Engeller web sitesi, kullanıcıların teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede, söz konusu siteden ülkeler itibariyle ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ülkelerin mevzuat ve uygulamaları hakkında Bakanlığımızdan bilgi talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Söz konusu siteye ücretsiz olarak üye olunabilmektedir. Sitenin üyelerine ilgilendikleri ülke ve ürün gruplarına ilişkin düzenlemeler günlük olarak e-posta ile gönderilmektedir.

Genel olarak, Moldova'nın gümrük ve ticaret mevzuatı DTÖ kurallarına uyumlaştırılmış olsa da, DTÖ kurallarının tutarsız uygulanması ticaret için bazen engel teşkil edebilmektedir. Keyfi olarak ek belge veya izin zorunlulukların belirlenmesi, bazı ithalatlarda gayri resmi kotaların uygulanması veya yurtdışından ithalat yapan firmalara haksız ve ayrımcı muamele gibi uygulamalar zaman zaman tarife dışı engellere dönüşebilmektedir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları (başvuru belgeleri ve yetkili merci vb.)

Moldova fikri mülkiyet hakları alanında uluslararası sözleşmelere taraf olmuş ve kendi ulusal mevzuatını da uluslararası mevzuata uyumlaştırmıştır. Fikri mülkiyet haklarının korunması kapsamında Moldova'nın gerçekleştirmeye çalıştığı AB mevzuat uyum faaliyetleri de önem taşımaktadır. Ülkede fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili kamu otoritesi olarak, Mülkiyet Hakları Devlet Ajansı (AGEPI) faaliyet göstermektedir. Fikri mülkiyet hakları tescil başvuruları yalnızca Ajansca yetkilendirilmiş aracı kişiler aracılığıyla yapılmaktadır.

Dağıtım Kanalları

Moldova'nın dağıtım kanalları çok gelişmiş olmasa da, ithalatçılar tarafından yaratılan dağıtım kanalları, üretici firmaların kendi dağıtım kanalları ve ayrıca ülkede sayıları ve şubeleri gittikçe artan süpermarketler ile hipermarketlerin kendi dağıtım ağları ülke genelinde dağıtım altyapısını oluşturmaktadır.

Genel itibariyle firmalar kendi dağıtım kanalları yoluyla ürün dağıtımını gerçekleştirmektedir. Ülke perakende sektöründe zincir marketlerin özellikle gıda satışları bağlamında önemli bir ağırlığı bulunmakta ve ağırlıkları giderek artmaktadır. Bu durum özellikle başkent Kişinev'de daha da göze çarpmaktadır. Ancak ülkede dükkân bazında satış birimleri de hala önemli yer tutmaktadır. Özellikle zincir marketlerin yayılmadığı Kişinev dışındaki yerleşim birimlerinde dükkân bazında satış birimlerinin ağırlığı daha fazladır.

Moldova'da zincir marketler genel itibariyle gıda ve hazır giyim ürünleri satışı üzerinde yoğunlaşırken, ayrıca yapı marketler ve elektronik malzeme satışı yapılan elektrikli ve elektronik ürünlere ilişkin zincir marketler de ülkede sayıları gittikçe artan satış ağları arasında yerini almaktadır.

Tüketici Tercihleri

Moldova halkı, Avrupa kıtasında bulunan, yüzünü Avrupa'ya çevirmiş bir ülkenin vatandaşları olarak ve Avrupa'da yaşayan ve çalışan Moldova vatandaşlarının yarattığı olumlu etkinin de katkısıyla, Avrupa standartları ve düzenlemeleri çerçevesinde üretilen ürünlere daha çok güvenmekte, Avrupalı tüketicilerin tercihlerine hitap eden ürünlere, Avrupa kalitesine ve moda anlayışına sıcak bakmaktadır. Firmalarımızın Moldova'ya yönelik ihracatlarında gerek ürün güvenliği, gerekse ürün kalitesi ve tasarımı bağlamında bu noktayı göz önünde bulundurmalarında fayda görülmektedir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Moldova Avrupa'nın en fakir ülkesi konumundadır. Halkın sınırlı alım gücü, düşük gelir gruplarının ülke nüfusundaki ağırlığı dikkate alındığında, ürün talebini etkileyen en önemli unsur olarak ürün fiyatları ön plana çıkmaktadır. 2000'li yıllara kadar Moldova'da önemli imaj problemleri yaşayan Türk ürünleri, bu sorunla halen mücadele etmekle birlikte geçmişe göre

çok daha iyi bir durumdadır. Bugün itibariyle Moldova piyasasında Çin menşeli ürünler de Türk malları açısından rekabet yaratmaktadır.

Her piyasada olduğu gibi ürün kalitesi konusunda müşterinin tatmin edilmesi, firma ve ürünlerin halkın güvenini kazanması Moldova piyasasında da büyük önem taşımaktadır. Moldova’da marka ürünlerin pazarlanması ve satışı daha kolay olduğundan, ürünlerin tanıtım ve reklamının yapılması, firma ve ürün imajının yerleştirilmesi ve iyileştirilmesi konusunda çaba sarf edilmesi de olumlu sonuçlar yaratmaktadır.

Diğer taraftan Moldova piyasasında ticari faaliyetler genel olarak güven esasına göre yürütülmektedir. Hukuki temellere dayanan, ayrıntılı sözleşmelere çokça başvurulmadığından, bu tür ticari ilişkiler önemli riskler de içermektedir. Piyasa geleneğinde ticari ilişkiler güven esasına dayandığından, firmalarımız tarafından söz konusu riskler alınırken dikkatli olunması, riskin büyümesine izin verilmemesi gerekmektedir.

Kamu İhaleleri

Moldova’da kamu ihale süreci, başta 131 sayılı ve 03/07/2015 tarihli Kamu Alımları Kanunu olmak üzere Moldova yerel mevzuatı ve AB düzenlemeleri ile düzenlenmektedir. İhaleler, Maliye Bakanlığı’na bağlı Kamu Alımları Ajansı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Tüm kamu alım ihaleleri <https://mtender.gov.md/> dijital platformunda yayımlanmaktadır. İhaleler, “açık” veya “sınırlandırılmış” olarak düzenlenebilir. “Açık” ihalelere her mukim veya mukim olmayan işletme, tüzel veya gerçek kişi katılabilirken, “sınırlandırılmış” ihaleler için katılımcılar belirli kriterlere göre kabul edilmektedir.

Küçük çaplı kamu alımlarında (80 bin MDL’den düşük), ilgili idare ihale düzenlemeden belirli bir tedarikçi ile anlaşarak doğrudan alım yapma hakkına sahiptir.

Kamu Alımları Kanunu’nun 5.inci maddesinde belirtilen alımlar hariç, kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak alımlarda;

1. Düşük değerli sözleşmeler için;
 - Mal ve hizmet alımı sözleşmesi değerinin 200 bin MDL’yi aşması durumunda,
 - İş sözleşmesi değerinin 250 bin MDL’yi aşması durumunda,
 - Kamu Alımları Kanunu’nun Ek-2’de belirtilen sosyal ve spesifik hizmetlerin alımlarında sözleşme değerinin 400 bin MDL’yi aşması durumunda
2. Fiyat teklifi taleplerinde;
 - Mal ve hizmet alımı sözleşmesi değerinin 200 bin MDL’yi aşması durumunda, İş sözleşmesi değerinin 250 bin MDL’yi aşması durumunda,
3. Açık ihalelerde;
 - Mal ve hizmet alımı sözleşmesi değerinin 800 bin MDL’yi aşması durumunda, İş sözleşmesi değerinin 2,0 milyon MDL’yi aşması durumunda, ihale açılması gereği bulunmaktadır.

Ayrıca;

- Mal ve hizmet alımı sözleşmesi değerinin 2,3 milyon MDL’yi,
- İş sözleşmesi değerinin 90 milyon MDL’yi,

- Kamu Alımları Kanunu'nun Ek-2'de belirtilen sosyal ve spesifik hizmetler alımlarında sözleşme değerinin 13 milyon MDL'yi aşması durumunda ihalenin AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanması gerekmektedir.

Fiyat teklifi talebi usulünde açılan kamu ihalelerinde teklif süresi mal alımları için en az 7 gün ve iş ile hizmet alımlarında en az 12 gün iken, açık ihale usulü ile yapılan kamu alımlarında 20 ile 35 gün arasında değişmektedir.

Moldova'nın doğal kaynakları ile devletin mali kaynakları sınırlı olduğundan, bütçe kaynakları ülke altyapısının ihtiyacı olan büyük projelerin hayata geçirilmesi bağlamında yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamda gerek donör ülkelerden, gerekse uluslararası kuruluşlardan sağlanan yardımlar, kredi ve hibeler söz konusu projelerin gerçekleştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Moldova Cumhuriyeti Sovyetler Birliği döneminde temel olarak tarım ürünleri üretimi üzerinde yoğunlaşmış, ülkenin üretim faktörleri tarım üretiminde kullanılmıştır. Moldova, Sovyet coğrafyasının taze meyve-sebze, şarap ve tütün ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu gelişmede ülkenin tarımsal üretime son derece müsait toprakları ile iklim yapısı etkili olmuştur.

Moldova'nın GSYİH'sinin yaklaşık %12'lik payı olan tarım ve hayvancılık sektörü, gıda işleme sanayi ile birlikte ülkenin ekonomisinin %16'sını ve ülkenin ihracatının yaklaşık %45'ni oluşturmaktadır. Diğer taraftan, toplam işgücünün yaklaşık %30'u tarımda istihdam edildiği için bahse konu sektör sosyal açıdan ülkenin ekonomisinin en önemli sektörü olmaya devam etmektedir.

Ülkenin temel tarım ürünleri arasında tahıllar (buğday, arpa, mısır), ayçiçeği çekirdeği, şeker pancarı, patates, sebzeler (domates, soğan, lahana, salatalık, kabak, biber, havuç, kırmızı pancar, sarımsak vs.) ve meyveler (özellikle elma, erik, kayısı, şeftali, ceviz ve üzüm) yer almaktadır.

Ancak, tarımsal girdilere ulaşmada karşılaşılan finansal zorluklar ve yatırım eksiklikleri göz önüne alındığında, ayrıca sektörün birebir hava koşullarına bağlı olması nedeniyle, tarım sektörünün ülke ekonomisine yaptığı katkı değişken bir seyir izlemektedir.

Tarım sektörünün karşılaştığı diğer problemler arasında ise; küçük üretim birimlerinin maddi imkânsızlıklar nedeniyle gübre ve ilaçlama imkânlarından ve katkı maddeleri kullanımından olması gereken oranda yararlanamaması, tarım arazilerinin, meyve bahçelerinin ve üzüm bağlarının bölünerek dağıtılması nedeniyle etkin, makineleşmiş tarıma geçilememesi, verimsiz sulama imkânları, üretimde verim düşüklüğü (makineleşme oranının ve emek verimliliğinin düşük olması), Moldova'nın makroekonomik şartlarından da kaynaklı, kredi imkânlarının darlığı ve sektöre giriş yapan yabancı sermayenin yetersizliği (en önemli sebeplerinden biri yabancılara tarım arazisi satışının yasak olması) ön plana çıkmaktadır.

Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra devamlı daralmaya devam eden ve bugün itibarıyla toplam tarımsal üretimin yaklaşık %30'unu oluşturan hayvancılık sektöründe üretilen en önemli ürünler arasında büyükbaş, küçükbaş ile kümes hayvanı etleri, süt ve yumurta yer almaktadır. Büyükbaş hayvanların %85'i, domuzların %45'i, küçükbaş hayvanların %97'si hanehalkı tarafından yetiştirildiği, ayrıca et üretiminin %54'ü, süt üretiminin %94'ü ve yumurta üretiminin %58'i hanehalkı tarafından gerçekleştirildiği için hayvancılık sektörü önemli ölçüde hanehalkı tarafından şekillendirilmektedir.

Sanayi

Moldova sanayi üretimi gelişmemiş bir ülkedir. Sovyetler Birliği döneminde daha çok bir tarım ülkesi olarak tanımlanmış olan, bağıcılığın yaygın olarak yapıldığı ve başta şarap olmak üzere diğer alkollü içecekler üretiminin öne çıktığı bir sanayi yapısı bulunmaktadır.

Şarap ve diğer alkollü içecekler üretiminin yanı sıra, Moldova sanayi üretiminde şeker üretimi, tekstil ve konfeksiyon üretimi, taşıt araçları için elektrik aksam ve parçası üretimi, çimento üretimi, demir-çelik mamuller üretimi, enerji üretimi, meyve suyu ve konserve üretimi önem taşımaktadır. Bu kapsamda şarap ve diğer alkollü içkiler üretimi ülke ekonomisi için, özellikle ihracatı açısından kilit öneme sahiptir.

Moldova sanayi üretimini artırabilmek, sanayi üretimine yabancı yatırımcıları da çekebilmek için yerli ve yabancı yatırımcıların hak ve yükümlülükler açısından eşitlenmesi amacıyla 2004 yılında yatırım kanunu çıkarılmıştır. Yetkililer sanayi üretimine, özellikle katma değeri yüksek sanayi kollarının büyüyüp geliştirilmesine özel önem vermektedir. Bu kapsamda ülkede faaliyet gösteren serbest bölgelerde sanayi üretiminin artırılması hedeflenirken, ayrıca üreticilere çeşitli avantajların sağlanmasının planlandığı Sanayi Parklarının açılması da bugün itibariyle gündemde bulunmaktadır.

Moldova'nın sanayileşme çabaları genel itibariyle; ülke mevzuatının ve uygulamalarının AB'nin mevzuat ve uygulamalarına uyumlaştırılması, AB yapılanmasında yer alan kurum ve kuruluşlara benzer kurum ve kuruluşların ihdas edilmesi, özelleştirmeler, dış ticaretin liberalleştirilmesi, rekabetin artırılması ve rekabet kurumunun oluşturulması, küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarının desteklenmesi, donör ülkelerden ve uluslararası kuruluşlardan elde edilen fonların sanayi firmalarına yönlendirilmesi gibi araçlar vasıtasıyla yürütülmektedir.

Moldova sanayisinin temel sorunları arasında tanıtım ve pazarlama sorunları, hammadde yetersizliği, mali kaynak yetersizliği, teknoloji eksikliği gibi hususlar göze çarpmaktadır.

Hizmetler

Moldova'nın GSYİH'sında yaklaşık %64'lük payı olan ve nüfusun yarısından fazlasına istihdam sağlayan hizmetler sektörü ülkenin ekonomisinin en büyük sektörüdür.

Perakende ticaret ve müteahhitlik, hizmetler sektörü içinde en gelişmiş sektörler olup, ayrıca son dönemde bilgi ve iletişim sektöründe ciddi büyüme kaydedilmektedir.

BİT ürün ve hizmet ihracatı, Moldova için geleneksel ihracat ürünleri olan şarap ve alkollü içkiler ihracatını aşarak 2020 yılı itibariyle 304 milyon ABD dolarını geçmiştir. IT sektörünün payı, ülkenin ekonomisi için hala büyük önem taşıyan tarım sektörünün tümü ile karşılaştırılabilir hale gelmiştir.

Madencilik

Madencilik sektörünün ekonomi içindeki payı %0,3 olan Moldova Cumhuriyeti doğal kaynaklar açısından fakir bir ülkedir. Ülkede halihazırda çıkarılan, varlığı kanıtlanmış petrol ve doğalgazdan bahsetmek mümkün olmasa da, yapılan bazı araştırmalara göre, Moldova topraklarında 2-3 milyon tonluk petrol ve 1-1,5 milyar m³'lük doğal gaz rezervlerinin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Diğer taraftan, Moldova'da doğal kaynak olarak sayılabilecek inşaat malzemeleri üretiminde kullanılan beyaz kireçtaşı ile kalker yatakları bulunmaktadır. Floreşti, Kalaraşi ve Tiraspol

yakınlarında cam üretiminde kullanılan cam kumu, Briceni şehrinde inşaat, kimya ve çimento sanayilerinde kullanılan alçı taşı yatakları bulunmaktadır. Ülkede ayrıca kil, kumlu kil, çakıl ile betonit ve kum taşı yatakları da vardır.

Halihazırda Moldova'da yalnızca taş, alçı taşı, kum, çakıl ve çimento üretiminde kullanılan bazı materyallerin üretimi yapılmaktadır. Ülke halkının ve sanayisinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla doğal kaynakların %98'i ise yurtdışından ithal edilmektedir.

Enerji

Moldova enerji açıdan dışa bağımlı bir ülkedir. Transdniesterye bölgesi dikkate alındığında elektrik enerjisi üretimi açısından kendisine yeterli olan ve hatta yurt dışına da ihracat yapabilecek olan Moldova'nın, söz konusu bölge üzerinde hakimiyeti olmaması nedeniyle elektrik enerjisinde de ithalatçı bir konumdadır. Doğal gaz kullanarak gerçekleştirdiği elektrik üretimi ile ülke ihtiyaçlarının ancak çeyreğini karşılayabilen Moldova, geriye kalan ihtiyacını ise, Transdniesterye bölgesinde bulunan elektrik santralinden veya Ukrayna'dan satın almak yoluyla karşılamaktadır.

Doğalgaz açısından tamamen Rusya'ya bağımlı olan Moldova, petrol ürünlerinin (benzin, dizel, LPG) da tamamını (Romanya, Rusya, Kazakistan vs.) ithal etmektedir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Moldova, tarih boyunca farklı ülkelerin yönetimi altında bulunması nedeniyle Sovyet ve batı kültürlerinin sentezlendiği ve her iki kültürün etkilerinin birçok alanda görüldüğü bir ülkedir. Bu nedenle, her iki kültürün davranış biçimlerinin de kabul gördüğü bir iş kültürü yapısı vardır.

Resmi görüşmelerin genellikle günün ilk yarısında yapılması tercih edilir. Bireysel ve özel görüşmeler daha çok öğleden sonra ve akşam yapılabilir.

Mesai saatleri içindeki görüşmelerde, kıyafetler resmi, takım elbise ile olmalıdır. Ancak, akşam yemeğinde şık ama rahat giysiler tercih edilebilir. Spor ve çok renkli kıyafetler giyilmesi ciddiyetsiz olarak kabul edilir.

Moldovalılar dakikliğe önem verirler. Çok önemli görüşmelere geç kalmaktansa erken gitmeyi tercih ederler.

İlk karşılaşmada Moldovalılar mesafeli bir duruş sergilerler ancak çok soğuk da değildirler. İlk tanışma veya toplantı mesafeli ve el sıkışarak başlar. Akabinde, Moldovalılar muhataplar arası kartvizit değişimini ilişkilerin başlangıcı için önemserler.

Hitap şekli genelde, Batı anlayışına göre Bay/Bayan ve sonra kişinin isminin söylenmesi şeklindedir. Ancak, bir BDT ülkesi olarak Rus anlayışına yakın olan kişiler, kişinin ismi ve sonra baba ismi ile hitap ederler.

Resmi görüşmelerde, bacak bacak üstüne atarak oturulması, eller cepte sohbet edilmesi hoş karşılanmaz.

Moldova eski Sovyet sistemi ile batı kültürünün bir sentezine sahip olduğundan, Moldovalılar arasında hem Batı ve hem de Rus anlayışa sahip kişiler bulunmaktadır. Bu nedenle, Sovyet sistemine yakın anlayışlarda, görüşmelerin resmiyete dökülmesi, sözleşmelerin/anlaşmaların yazılı olması istenirken, Sovyet dönemi alışkanlıkların korunduğu anlayışlarda, sözlü olarak anlaşıldıktan sonra sözleşmeyi bile okumadan imza atabilirler.

Davete icabet edilen toplantılarda, davet edilen kişinin özellikle sembolik küçük hediyeler vermesi Moldovalı muhatabın gönlünü almayı kolaylaştıracaktır. Özellikle ilk görüşmelerde, ziyaret eden kişinin geldiği ülkeye özgü hediyeler, çok pahalı olmayan şarap, firmaya özgü logolu ürünler kabul edilebilir hediyelerdir. Çok pahalı hediyeler karşı tarafta, olumsuz bir görüş ve izlenim bırakır. Moldovalı muhatabında kendisinden çok yüksek bir beklenti içinde olduğu hissi uyandırır. Ancak, iki taraf arasında bir sözleşme imzalanması, işin netlik kazanması ve her iki tarafın da iyi bir kazanç elde edeceğinin öngörüldüğü durumlarda daha pahalı hediyeler verilmesi olumsuz bir izlenim bırakmaz.

Para Kullanımı (kredi kartı, çek dahil)

Resmi verilere göre; kayıt dışı ekonominin GSYİH'nın %25-28 civarında olduğu Moldova'da, perakende ticaretin toplamının %80'ni nakit para ile yapılmaktadır.

Son yıllarda Moldova’da banka kartı kullanıcı sayısı düzenli olarak artmaktadır ve bugün itibarıyla her dört kişiden üçü banka kartı kullanmaktadır. Banka kartlarıyla yapılan işlemler değerlendirildiğinde; %68’i nakit çekme ve %32’si kartla ödeme olarak gerçekleştirilmektedir.

Kredi kartı kullanımı da Moldova’da yaygın değildir. Resmi verilere göre Moldova’da kullanımda bulunan 2,31 milyon banka kartının 2,27 milyon ön ödemeli banka kartı olup, 43 bini kredi kartıdır. Çek kullanımı da Moldova’da yaygın değildir.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması

Bugün itibarıyla, Moldova Cumhuriyeti, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 68 ülkeye vizesiz seyahat rejimi uygulamaktadır. Diğer taraftan, 126 ülke vatandaşı Moldova’ya seyahatleri öncesinde Moldova’nın dış temsilciliklerinden vize almak zorundadır.

Bununla birlikte, Moldova’ya girişimcilik, çalışma, eğitim, aile birleşimi, tıbbi tedavi, insani yardım ve dini amaçlarla gelmek isteyen yabancıların oturma izni alabilmek için Moldova’nın dış temsilciliklerinden uzun süreli vize almaları gerekmektedir.

Moldova’da oturma izni almak isteyen yabancıların, vize süresinin bitmesine en az 30 gün kala yetkili makamlara başvurmaları gerekmektedir.

1 Kasım 2012 tarihinde Ankara’da imzalanan ve her iki ülke vatandaşlarının, pasaport türüne bakılmaksızın karşılıklı olarak 90 günlük vizesiz seyahat gerçekleştirebilmelerini öngören, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma”, 1 Haziran 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bahse konu Anlaşma uyarınca, her bir Taraf Devletin, tüm pasaport hamili vatandaşları, altı ay içerisinde ilk giriş tarihinden itibaren doksan (90) günü aşmayan süre zarfında, diğer Taraf Devletin ülkesine girmek, çıkmak, ülkesinden transit geçmek ve diğer Taraf devletin ülkesinde geçici olarak kalmak için vize yükümlülüğünden muaf kılınmıştır.

Ayrıca, Türkiye ve Moldova arasında 19 Şubat 2019 tarihinde başlayan pasaportsuz seyahat uygulamasına istinaden iki ülke vatandaşları karşılıklı olarak yeni tip çipli kimlik kartlarını kullanarak seyahat edebilmekte ve diğerinin ülkesinde birbirini takip eden 180 gün içinde 90 günü aşmamak kaydıyla vizesiz kalabilmektedir.

Yabancıların Moldova’da şirket kurmaları halinde, şirket ortakları ile şirket genel müdürünün oturma izni alabilmesi mümkün bulunmaktadır. Diğer taraftan, şirket çalışanı olarak istihdam edilmek üzere Moldova’ya gelecek yabancılar, ancak ilgili Makamlardan alınacak izin sonrası Moldova’da oturma izni alabilmektedir.

Resmi Tatiller (milli gün vb.) ve Mesai Saatleri

Resmi Tatiller

1 Ocak – Yeni Yıl

7-8 Ocak - Ortodoks Noeli

8 Mart - Dünya Kadınlar Günü

Ortodoks Paskalya Yortusu (Kilise takvimine göre değişiklik göstermektedir)

Ölüleri Anma Günü (Paskalya'dan sonraki Pazartesi)

1 Mayıs – Uluslararası İşçi Bayramı

9 Mayıs – II. Dünya Savaşı'nın Bitiş Yıldönümü ve Avrupa Günü

27 Ağustos – Moldova Bağımsızlık Günü

31 Ağustos – “Bizim Dilimiz” Bayramı

25 Aralık – Noel Bayramı

Moldova'da kamu kuruluşlarının hafta içi mesai saatleri 08.00-17.00 olarak uygulanmakta, 12.00-13.00 arasında 1 saat öğle yemeği arası verilmektedir.

Özel sektör genel olarak 09.00 - 18.00 arasında çalışırken, ülkenin alışveriş merkezleri 09.00 - 21.00 veya 09.00 - 22.00 arasında faaliyet göstermektedir.

(GMT+2) saat diliminde bulunan Moldova'nın yerel saati kış aylarında Türkiye'den bir saat geride olup, yaz aylarında Moldova ile Türkiye arasında saat farkı bulunmamaktadır.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri (temsilcilik ofisi, yabancı şubesi, ticari acenta dahil)

Moldova Cumhuriyeti Girişimcilik ve İşletmeler Kanunu'na göre yabancı yatırımcılar Moldova'da birçok işletme yapısında faaliyet gösterebilmektedir. Bu kapsamda yabancı sermayeli işletmeler Moldova'da Limited Şirketler, Anonim Şirketler, Yerli-Yabancı Ortak Girişimler bazında faaliyet gösterebilmektedir.

Limited Şirketler (SRL): Limited Şirketler, sayısı 50'yi aşmamak kaydıyla gerçek kişilerin veya tüzel kişiliklerin katılımı ile kurulabilmektedir. Limited Şirketlerin kuruluşu için minimum sermaye gereği bulunmamaktadır.

Anonim Şirketler (SA): Anonim Şirketler gerçek kişiler ile tüzel kişiliklerin ortaklığı yoluyla kurulur. Anonim Şirketin sermayesi hissedarların sermayedeki paylarına göre hisselerle bölünür. Anonim Şirketlerde minimum sermaye gereği 20.000 MDL olarak belirlenmiştir.

Yerli-Yabancı Ortak Girişimler (IM): Bu şirketler yabancıların ortak olduğu limited veya anonim şirketlerdir.

Yabancı gerçek veya tüzel kişiler, şeklinin SRL veya SA olması fark etmeksizin, kurulacak şirketin tek hissedarı olabilirler veya yerel şirket veya yerel gerçek kişi ile ortaklık kurabilirler.

Hem SRL hem de SA sadece sermayeleri kadar sorumluluk taşır. Şirket sahipleri şirketin yükümlülüklerine ilişkin sorumluluk taşımaz. Benzer şekilde, şirket de sahiplerinin şahsi yükümlülüklerine yönelik sorumluluk taşımaz. Anonim şirket hisseleri menkul kıymet olarak değerlendirilmesi nedeniyle borsada alım satıma konu olabilir.

Genel olarak, şirketin türü, gösterilecek faaliyet alanını belirleyemez ve etkileyemez. Diğer taraftan, mevzuatta açıkça belirlenen bazı faaliyetler sadece yetkili makamlardan lisans alınması suretiyle yapılabilir. Bazı durumlarda, lisansı alabilmek için öngörülen şirket şekliyle faaliyet göstermek zorunludur. Örneğin, bankacılık, sigortacılık vb. faaliyetlerde bulunabilmek için şirketin türünün A.Ş. olması gerekmektedir.

Şirket Kurma Prosedürü (Başvuru merci, başvuru yapmaya yetkili kişi, istenen evraklar, kuruluş sermayesi vb.)

Moldova'da tüzel kişinin kuruluşu [220 Sayılı ve 19.10.2007 tarihli Tüzel Kişi ve Adi Şirketlerin Tesciline İlişkin Kanun](#) (md. 2; md; 5, md. 7-15) ve [Medeni Kanun](#) (md. 171-183) ile düzenlenmektedir.

Kurulacak tüzel kişinin, bunların şubelerinin veya adi şirketlerin tescili, işlem için gerekli evrakların sunulmasını takip eden sonraki iş gününde 24 saat içerisinde [Kamu Hizmetleri Kurumu Tescil ve Lisans Dairesi](#) (Agenția Servicii Publice, Departamentul Înregistrare și Licențiere a Unităților de Drept) tarafından gerçekleştirilmektedir. Talebe istinaden, kuruluş süreci hızlandırılıp 4 saatte tamamlanabilir.

Tüzel kişilerin tescil işlemleri için istenen belgeler aşağıda sıralanmaktadır:

- Kurucu kişilerin veya bunları temsil eden vekâletname ile yetkilendirilmiş kişilerin ve kurulacak tüzel kişinin yöneticisinin kimliği/pasaportu,
- Tescil başvurusu (modele göre),
- Tüzel kişi kurma kararı ve kuruluş belgeleri, kurulacak tüzel kişiliğin türüne göre, 2'şer adet,
- Finans Piyasası Ulusal Komisyonu'nun izni (sigortacılık kuruluşları, özel emeklilik fonları ve mevduat ile kredi kuruluşları için),
- Tescil işlemi harcının ödendiğine dair makbuz,
- Gerçek faydalanıcıya ilişkin bildirim formu

Yabancı sermayeli bir tüzel kişinin tescil işlemleri için ilave olarak aşağıdaki belgeler istenmektedir¹:

- Yabancı tüzel kişinin kayıtlı olduğu Ticaret Sicil Defteri'nden sicil örneği (noter tasdikli tercümeleri)
- Yabancı tüzel kişinin kuruluş belgeleri.

Tescil işlemleri için belgeler resmi dilde düzenlenmekte olup, tescil idaresine kurucu kişi veya vekâletname ile yetkilendirilmiş temsilcisi tarafından ibraz edilmektedir.

Moldova'da firma kuruluşunda asgari sermaye şartı bulunmamaktadır.

Sigorta

Moldova'da sigorta kültürünün gelişmemiş olması, pazar küçüklüğü nedeniyle ülkede sigorta sektöründe fazla oyuncu bulunmamasından dolayı sigorta primlerinin yüksek olması, sigortacılık kuruluşlarına düşük güven seviyesi, ayrıca halkın düşük refah düzeyi sigortacılık faaliyetlerinin az gelişmesine neden olmuştur.

Genel olarak, Moldova'da mevzuat gereği zorunlu (zorunlu sağlık sigortası veya zorunlu trafik sigortası vb.) veya sigortalı olmayı gerektirecek durumlarda (kredi alımı/yurtdışı seyahat vb.) sigortacılık hizmetlerine başvurulmaktadır.

Bankacılık Mevzuatı

Özellikle son yıllarda özelleştirmeler sonucunda artan yabancı payı ile birlikte Moldova bankacılık sisteminde önemli iyileşmeler kaydedilmiş, yönetim anlayışı, ürün ve hizmet kalitesi açısından dikkate değer ilerlemeler gerçekleştirilmiştir.

¹ Türkiye'de düzenlenen tüm belgelerin, Kaymakamlık ve Valiliklerde "apostil edilmek" suretiyle onaylanan asıllarının

- a) Türkiye'de tercüme ettirilerek, noter tarafından onaylatılması, sonrasında ise noter tasdikli tercümenin yeniden apostil ettirilmesi /Moldova'nın Ankara veya İstanbul'daki Konsolosluklarında onaylatılması veya
- b) Moldova'da yeminli tercümanlar aracılığıyla tercüme edilerek noter tarafından onaylatılması gerekmektedir.

Moldova bankacılık sektörü son yıllarda artan yabancı yatırımların yardımıyla gelişmektedir. 2021 yılı sonu itibariyle, 2018-2019 döneminde sektörde yapılan değişiklikler sonucunda Moldova bankacılık sektöründe yabancı sermayenin payı %88,36'ya yükselmiştir.

Sektördeki özelleştirmeler ve yeni satın almalar sonucu Moldova bankalarının değişen ortaklık yapıları sonrası, Moldova'nın pek çok bankasının mevcut kaynaklarını yeni sahiplerine sağladığı krediler ve yasadışı transferler için kullanılması Moldova'nın bankacılık sektörünün 2014-2015 yıllarında ciddi krize girmesine neden olup, ülkedeki üç önemli bankanın iflası ile sonuçlanmıştır. Bu bağlamda, benzer krizleri önlemek üzere, yeni "Bankaların Faaliyetlerine İlişkin Kanun" geliştirilmiş, genel olarak bankacılık mevzuatı revize edilmiştir.

Moldova'da bankacılık faaliyetlerini düzenleyen [202 sayılı ve 06.10.2017 tarihli "Bankaların Faaliyetlerine İlişkin Kanun"](#) a göre; Moldova'da bankacılık lisansını vermekle yetkili kurum Moldova Merkez Bankası olup, minimum banka sermayesinin 100 milyon MDL (yaklaşık 5,4 milyon ABD doları), sermaye yeterlilik oranının ise en az %20 olması gerekmektedir.

Diğer taraftan, yabancı ülkedeki bankanın veya şubesinin Moldova'da lisans alma ve faaliyete başlama süreci [Moldova Merkez Bankası'nın 328 sayılı ve 13.12.2019 tarihli "Yabancı Ülkedeki Bankaya veya Şubesine Lisans Verilmesine İlişkin Yönetmelik"](#) ile düzenlenmiştir.

Vizeler (Çalışma, oturma izinleri, geçici çalışma vizesi, başvuru merci gibi bilgiler)

Moldova'da oturma izni alma süreci [200 sayılı ve 16.07.2010 tarihli Yabancılar Rejimi Kanunu](#) ile düzenlenmektedir.

Geçici (sürelili) oturma izni, aile birleşimi / çalışma / eğitim / proje / insani yardım, dini faaliyetler veya gönüllü iş / yabancı yatırımlar / insan ticareti mağdurları ve diğer amaçlarla alınabilmektedir.

Moldova mevzuatına göre, yabancı işçilerin istihdamı ekonomideki ihtiyaçlara göre ve ancak söz konusu pozisyonlarda çalışabilecek koşulları haiz kişilerin Moldova vatandaşları arasından istihdam edilememesi durumunda mümkün olmaktadır.

Moldova'da çalışmak isteyen yabancı ülke vatandaşlarının Moldova Cumhuriyeti Konsolosluluğundan oturum amacına uygun uzun süreli (D tipi) vize almaları ve Moldova'da yasal bulunma süresi dolmadan en az 30 gün önce [Moldova Göç ve İltica Bürosu](#), Yabancılar Belgelendirme Tek Gişesine² (Ministerul Afacerilor Interne, Biroul Migrație și Azil, Ghișeul Unic de Documentare a Străinilor) veya bölge şubelerine³ şahsen başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

² or. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare 124

³ or. Bălți, str. Dostoevșchii 12; or. Comrat str. Comsomolului 22

Yabancı Yatırımcı/Yabancı Uyruklu Yöneticinin oturma izni başvurusu sırasında ibraz etmesi gereken belgeler aşağıda sunulmaktadır.

1. Başvuru dilekçesi
2. Pasaport,
3. Tüzel Kişi Sicil Defteri veya Hissedar Sicil Defteri'nden sicil örneği,
4. Yetkilendirilmiş denetçinin düzenlediği yatırım teyit belgesi veya istihdam yaratıldığını teyit eden gelir vergisi, sağlık sigortası ve sosyal sigorta katkı paylarının ödendiğine dair beyanname⁴,
5. Vatandaşı olduğu ülkenin makamları tarafından düzenlenen (üslüne göre) resmileştirilmiş/apostil ettirilmiş, yeminli tercümanlar tarafından Moldova resmi diline tercüme edilmiş ve noter veya konsolosluk tarafından tasdiklenmiş adli sicil belgesi,
6. Kalacak yeri olduğuna dair belge (noter tarafından tasdiklenmiş ev sahibinin beyanamesi veya tapu belgesinin kopyası),
7. Renkli fotoğraf (3x4)
8. Yetki ve aylık ücret bilgilerini içeren sözleşme taslağı ve atama kararı (yöneticiler için)

Diğer taraftan;

- a) Moldova'da bulunan diplomatik ve konsolosluk misyonları ile uluslararası kuruluşların temsilciliklerinin çalışanları ve bunların aile mensuplarının,
- b) Moldova'da akredite edilen basın mensuplarının,
- c) Turneye gelecek sanat grupları üyeleri ve bunların yöneticileri ile destek personel de dahil olmak üzere, daimi ikametgâhları yurt dışında olup bilimsel, kültürel ve sanatsal faaliyetler amacıyla, 90 günden az süre ile geçici olarak Moldova'ya gelecek yabancıların,
- d) Kuruluşlar arası anlaşmalara istinaden, ders vermek veya bilimsel araştırma yapmak hakkı saklı kalmak kaydıyla, 90 günden az süre ile geçici olarak Moldova'ya gelecek üniversite bilim ve eğitim görevlileri ve bilimsel araştırmacıların,
- e) Bağımsız profesyonellerin,
- f) İş ziyareti gerçekleştirenlerin,
- g) Yurtdışı firma tarafından Moldova'ya geçici olarak transfer edilen kişilerin,
- h) İş gereği Moldova'ya geçici olarak görevlendirilen kişilerin,
- i) Bireysel iş sözleşmesine istinaden gelenler hariç, Avrupa veya uluslararası programlar kapsamında bilimsel araştırma faaliyetleri amacıyla Moldova'ya gelen kişilerin,
- j) Gemilerde görev yapan personelin,
- k) Öğrenci değişim programları da dahil olmak üzere, eğitim amacıyla gelenlerin,
- l) Moldova'da daimi (süresiz) izni veya daimi ikametgâhı olan kişilerin,
- m) Moldova makamları tarafından statüsü kabul edilmiş vatansızların,

⁴ Moldova'da kurulmuş bir firmanın yabancı uyruklu firma ortakları/hissedarlarının oturma izni alabilmek için gerekli tutarda (asgari olarak 60 ortalama aylık ücret) yatırım gerçekleştirdiğini veya mevzuatta öngörülen şartlarda en az 4 kişi istihdam ettiğini ispatlaması gerekmektedir. Bahse konu koşullara uygun yatırım gerçekleştiren firma ortakları/hissedarlarının, uzun süreli vize almaya ihtiyaç olmadan doğrudan oturma izni için başvuru yapmaları mümkündür. Yabancı uyruklu ortak/hissedarların firmada herhangi bir görev almaması durumunda çalışma izni de almasına gerek bulunmamaktadır.

- n) Aile birleşmesi amacıyla geçici oturma izni alanların,
- o) Din hizmetleri sınıfında çalışan personelin,
- p) Moldova'nın taraf olduğu uluslararası anlaşmalara istinaden özel istihdam koşulları belirlenmiş olanların,
- q) Moldova'da faaliyette oldukları süre 180 gün içinde 90 günü geçmemek kaydıyla, yabancı sermayeli firmaların Moldova'da devamlı olarak oturmayan ve firmada ücretli çalışan sıfatı taşımayan ortakları, hissedarları veya yönetim kurulu üyelerinin,
- r) Moldova'da faaliyette olduğu süre 180 gün içinde 90 günü geçmemek kaydıyla başvuruda bulunan firmanın yöneticilerinin, görevleri süresince çalışma amaçlı oturma izni almalarına gerek bulunmamaktadır.

Kaynak: T.C. Kışinev Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği